

Organizacija privremenog izvoza sajamske robe - studija slučaja

Kolezarić, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Transport and Traffic Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:119:288970>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Transport and Traffic Sciences - Institutional Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET PROMETNIH ZNANOSTI

Karla Kolezarić

**ORGANIZACIJA PRIVREMENOG IZVOZA SAJAMSKE
ROBE – STUDIJA SLUČAJA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet prometnih znanosti

ZAVRŠNI RAD

ORGANIZACIJA PRIVREMENOG IZVOZA SAJAMSKE ROBE –
STUDIJA SLUČAJA

ORGANIZATION OF TEMPORARY EXPORT OF EXHIBITION
GOODS – CASE STUDY

Mentor: doc. dr. sc. Ivona Bajor

Student: Karla Kolezarić
JMBAG: 0195033696

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET PROMETNIH ZNANOSTI
ODBOR ZA ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 11. ožujka 2020.

Zavod: **Zavod za transportnu logistiku**
Predmet: **Špedicija**

ZAVRŠNI ZADATAK br. 5523

Pristupnik: **Karla Kolezarić (0195033696)**
Studij: **Inteligentni transportni sustavi i logistika**
Smjer: **Logistika**

Zadatak: **Organizacija privremenog izvoza sajamske robe - studija slučaja**

Opis zadatka:

U radu će se prikupiti potrebni podaci vezani za analizu količina robe usmjerene na izvoz sa ciljem izlaganja na sajmovima. Navesti će se osnovne značajke potrebne dokumentacije te opisati prijevoz i način organizacije.

Mentor:

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

doc. dr. sc. Ivona Bajor

Sažetak

Organizacija privremenog izvoza sajamske robe jedan je od poslova špeditera, a uključuje obavljanje transporta robe, poslova carine, pribavljanje potrebne prijevozne isprave, ovisno o vrsti prijevoza, te skladištenje robe, ukoliko je potrebno. Tvrtke koje se bave proizvodnjom unajmljuju špediterske tvrtke kako bi obavile većinu sajamskih poslova u njihovo ime. U ovome radu opisani su svi poslovi špeditera, špediterska dokumentacija, sajamski poslovi sa stajališta špeditera i klijenta te poslovna dokumentacija sajamskih poslova. Prikazana su dva stvarna primjera organizacije privremenog izvoza sajamske robe u dvije različite države svijeta. Moguće je vidjeti koji su dokumenti potrebni za transport, i koji su bitni koraci u organizaciji.

Ključne riječi: sajamska roba; transport; špedicija; sajam; dokumentacija

Summary

Organization of temporary export of exhibition goods is one of the forwarders jobs, and that includes transportation of goods, custom affairs, obtaining needed transport documents depending on a type of transport and storage of goods if necessary. Manufacturing firms hire freight forwarding companies to carry out most of the exhibition work in their name. This paper gives a brief description of all freight forwarder business, forwarder documentation, exhibition work from the view of a forwarder and client and business documentation of exhibition work. Two real examples of organization of temporary export of exhibition goods in two different countries of the world are described. It can be seen which documents are needed for transport, and which are the important steps in organization.

Key words: exhibition goods; transport; shipping; fair; documentation

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Špedicija i logističko poslovanje.....	2
2.1. Definicija i podjela špedicije.....	2
2.1.1. Nacionalna špedicija.....	3
2.1.2. Međunarodna špedicija.....	3
2.2. Poslovi međunarodnog špeditera.....	4
2.2.1. Osnovni špediterski poslovi.....	4
2.2.1.1. Operativni poslovi.....	5
2.2.1.2. Tarifno – konjuktorni poslovi.....	5
2.2.2. Specijalni poslovi međunarodnog špeditera.....	6
2.3. Osnovna špediterska dokumentacija.....	6
2.3.1. FIATA.....	6
2.3.2. INCOTERMS.....	7
2.4. Logistika i logistički procesi.....	8
2.4.1. Definicija logistike.....	9
2.4.2. Logistički procesi.....	9
2.4.3. Opskrbni lanac.....	10
2.4.4. Mikro i makro logistički sustavi.....	11
3. Organizacija sajamskih poslova.....	12
3.1. Organizacija sajamskih poslova sa stajališta špeditera.....	12
3.1.1. Dispozicija, pozicioniranje, disponiranje.....	13
3.1.2. Prihvat i smještaj sajamske robe.....	13
3.1.3. Pakiranje i otprema sajamske robe.....	14
3.1.4. Obračun i fakturiranje.....	14
3.2. Organizacija sajamskih poslova sa stajališta sajma i klijenta.....	15
3.2.1. Razvoj reputacije tvrtke.....	15
3.2.2. Predstavljanje proizvoda.....	15
3.2.3. Prodaja proizvoda ili usluga.....	16
4. Poslovna dokumentacija sajamskih poslova.....	17
4.1. Prijevozne isprave u cestovnom prijevozu.....	17
4.1.1. CMR.....	17
4.1.2. CEMT multilateralne dozvole.....	19
4.2. Prijevozne isprave u pomorskom prijevozu.....	20
4.3. Prijevozne isprave u željezničkom prijevozu.....	22

4.4. Prijevozne isprave u zračnom prijevozu.....	23
4.5. Prijevozne isprave u prijevozu unutarnjim plovnim putevima.....	24
4.6. ATA karnet	25
4.7. Carinjenje sajamske robe.....	27
5. Primjer privremenog izvoza sajamske robe	29
5.1. Kraš d.d.....	29
5.2. Privremeni izvoz sajamske robe u Njemačku.....	29
5.2.1. ISM Köln	29
5.2.2. Prijevoz robe na sajam ISM.....	30
5.2.3. Dijagram toka postupka izvoza robe na sajam ISM	35
5.3. Privremeni izvoz sajamske robe u Kinu	36
5.3.1. SIAL China	36
5.3.2. Prijevoz robe na sajam SIAL	37
5.3.3. Dijagram toka postupka izvoza robe na sajam SIAL.....	40
6. Zaključno razmatranje.....	41
Literatura	42
Popis slika	44
Popis tablica	45
Popis kratica	46

1. Uvod

Organizacija privremenog izvoza sajamske robe je jedan od mnogih špediterskih poslova. Od iznimne je važnosti za tvrtke koje se bave proizvodnjom i prodajom, i koje žele proširiti svoje poslovanje prezentirajući proizvode na sajmovima u Hrvatskoj i inozemstvu. U tom procesu špediteri, a i logističari firme, imaju važnu ulogu kao strana odgovorna za organizaciju, siguran prijevoz i pripremanje robe za prezentaciju na sajmu.

Svrha sajмова je promocija robe i sklapanje poslovnih ugovora za daljnju suradnju, ali i prezentacija inovacija i napretka, od strane tvrtki, poslovnim subjektima s kojima su već sklopile ugovore. Budući da je izvoz iznimno bitan za rast i napredak gospodarstva i ekonomije, tvrtkama je u cilju prezentirati sebe na inozemnim sajmovima kojima je posjećenost veća nego domaćima i mjestima na kojima je stvaranje kontakata od velike važnosti za budućnost poslovanja i sklapanje potencijalnih ugovora. Samim time logistički i špediterski poslovi postaju zahtjevniji zbog dodatne dokumentacije koja je potrebna za privremeni izvoz u inozemstvo.

Kako bi se obavio kvalitetan privremeni izvoz robe na sajam, najčešće se zadužuje špeditera za takav posao. Sajamski poslovi pripadaju operativnim poslovima špeditera i samo su jedni od mnogih. U tom procesu koriste se različiti špediterski pariteti i dokumenti koji olakšavaju posao špeditera, ali i komitenta. Kako bi roba na sajmu došla do svog punog izražaja, potrebno je znati njome rukovati, obaviti dispoziciju špediteru i prikladno obaviti njen prihvata i pakiranje. Špediter je primoran osigurati skladištenje robe i spriječiti oštećenja iste. Jednako tako za tvrtku je bitno da pokaže svoje poslovanje na sajmu i svoje proizvode, što je moguće ostvariti korištenjem različitih promotivnih sadržaja, stvaranjem kontakata i prezentacijom samih proizvoda. Kako bi roba mogla doći do sajma, potrebna je različita transportna dokumentacija koja ovisi o modu prometa kojim se roba prevozi. Ujedno je potrebno obaviti proces carine.

U završnom poglavlju detaljno je objašnjen privremeni izvoz robe na sajam po primjeru stvarnog poslovanja tvrtke Kraš d.d.. Prikazana su dva primjera, izvoz robe na sajam u Njemačku i izvoz robe na sajam u Kinu. Objašnjena je sva potrebna dokumentacija za izvoz, kao i svi koraci potrebni za prezentiranje robe na sajmu.

U zaključku je konstatirana važnost sajмова za poslovanje, zahtjevnost posla i dobavljanja dokumentacije za isti sajam, te su prikazane sažete činjenice prikupljene ovim radom.

2. Špedicija i logističko poslovanje

Logistika je skup niza elemenata koji određuju upravljačke aktivnosti i procese u cilju upravljanja tokovima robe, sirovine, završnim proizvodima i informacijskim tokom i zadovoljenja potreba kupaca odnosno krajnjih potrošača. Špedicija se tu uključuje kao svladavanje prostornih udaljenosti između proizvođača i potrošača.

2.1. Definicija i podjela špedicije

Špedicija je poslovna djelatnost koja se bavi organizacijom dopreme i otpreme robe, prijevozom robe, skladištenjem, izradom potrebne dokumentacije te organizacijom prijevoznih puteva i transporta. Špediter je fizička ili pravna osoba čija su zaduženja carinsko zastupanje pri uvozu ili izvozu robe, organizacija prijevoza te ostali usko vezani poslovi. Špediter, kao nositelj prijevoznog zadatka, koordinira interakcije svih sudionika, ali i pošiljaka te zbog toga nije u mogućnosti biti prisutan tijekom cijelog vremena transporta ili sve poslove obavljati sam. U takvim slučajevima, špediter delegira poslove svojim korespondentima, međušpediterima i podšpediterima.

Međušpediter je fizička ili pravna osoba kojoj glavni špediter delegira obavljanje jednog dijela svog posla. Špediter ponekad nije u mogućnosti izvršiti sve svoje zadatke i obveze sam, stoga se služi uslugama drugog špeditera, odnosno međušpeditera, kako bi izvršio komitentov nalog, najčešće u inozemstvu.

Podšpediter je fizička ili pravna osoba kojoj glavni špediter delegira obavljanje jednog posla u cjelosti. Špediter iz opravdanog razloga (zbog obavljanja drugih poslova ili zbog manjka vlastite radne snage u nekom mjestu gdje treba otpremiti ili dopremiti robu) zadužuje podšpeditera da izvrši komitentov nalog. Glavna razlika međušpeditera i podšpeditera je u tome što podšpediter mijenja glavnog špeditera u čitavom poslu. [1]

Zbog kompleksnosti i raznovrsnosti špediterskih poslova, došlo je do nužne podjele rada i specijalizacije, posebice u poslovima međunarodne špedicije. Samim time, špediterska poduzeća se ni u najboljim tržišnim uvjetima ne mogu baviti svim oblicima špediterske djelatnosti. [2]

Poslovanje koje uključuje sve oblike špediterske djelatnosti u pravilu je neekonomično i nije rentabilno. U literaturi se navodi više različitih kriterija prema kojima se klasificiraju specijalistički oblici špedicije i špeditera, a isti su prikazani u tablici 1. [3]

Tablica 1. Klasifikacija špedicije

Izvor: [3]

TERITORIJALNI DJELOKRUG POSLOVANJA	OSNOVNA OBILJEŽJA POSLOVANJA	OBIM POSLOVANJA	NAJČEŠĆE KORIŠTENO PRIJEVOZNO SREDSTVO	VRSTA PRIJEVOZA	PREDMETI OTPREME
Nacionalna	Lučka	Velika	Pomorska	Brzovozna	Generalni teret

Međunarodna	Cestovna	Mala	Cestovna	Sporovozna	Žive životinje
	Željeznička	Srednja	Željeznička	Ekspresna	Kemijski proizvodi
	Zrakoplovna		Zrakoplovna	Vagonska	Kontejneri
	Riječna		Riječna	Komadna	Industrijski proizvodi
				Masovna	

2.1.1. Nacionalna špedicija

Nacionalna špedicija je specijalizirana gospodarska djelatnost, odnosno skup specifičnih poslova, funkcija i pravila, koji djelotvorno (tj. brzo, sigurno i racionalno) omogućuju otpremu i dopremu nalogodavateljeve robe (tj. proizvođača, prodavatelja, kupaca) unutar granica jedne države pomoću prijevoznih sredstava te države. Odnosno, to je oblik špedicije koji se bavi isključivo organiziranjem otpreme i dopreme robe unutar jedne države i koji se pri tome služi isključivo domaćim prijevoznim sredstvima (kompanijama). Nacionalna špedicija organizira otpremu i dopremu robe [3]:

- U jednom mjestu (tzv. loko špedicija; nacionalna špedicija u užem smislu)
- Iz jednog u drugo mjesto (tzv. međumjesna ili unutarnja špedicija). Za međumjesnu špediciju potrebno je dobro poznavanje domaćih prometnih sustava i unutrašnje trgovine te, prema njihovim potrebama, organiziranje, otpremanje i dopremanje robe iz jednog mjesta u drugo.

Međunarodni špediter redovno može obavljati špeditersku djelatnost u nacionalnom prometu, ali nacionalni špediter se ne može baviti angažiranjem otpreme i dopreme robe u međunarodnom prometu. [3]

2.1.2. Međunarodna špedicija

Međunarodna špedicija bavi se organizacijom transporta robe preko granica države sa svim pravima i obvezama, te na taj način predstavlja određenu poveznicu između nalogodavca i prijevoznika. U slučaju realizacije posla, međunarodna špedicija sudjeluje u cijeni transporta sa svojom maržom. Međunarodna špedicija uz transportno poslovanje organizira i druge dodatne logističke usluge. Takve usluge mogu uključivati skladištenje robe ili kompletnu obradu dokumentacije i carinjenje robe.

Poslovanje u međunarodnoj špediciji znatno je opsežnije i složenije od poslovanja nacionalne špedicije. Raznovrsnost poslova u špediterskoj djelatnosti dovela je do podjele i specijalizacije međunarodne špedicije. Do takve specijalizacije došlo je i zbog izražene konkurencije, a naročito zbog nelojalnosti u ekonomski razvijenim zemljama. Svaki špediter je

zbog oštre međunarodne konkurencije i količine složenih špediterskih aktivnosti, složenih odnosa na domaćem i inozemnom tržištu, ali i sve većih zahtjeva korisnika špediterskih usluga, nastojao pružiti svojim nalogodavcima nešto kvalitetniji paket usluga, nego što bi mogli pružiti drugi špediteri. [3]

Razlikuje se više vrsta organizacija poslovanja špediterskih tvrtki. Tako se prema osnovnom obilježju poslovanja špediterske tvrtke dijele na čiste i mješovite [1]:

- Čiste špediterske tvrtke koje obavljaju samo špediterske poslove
- Mješovite špediterske tvrtke koje se, osim špediterskom djelatnošću, bave i trgovinom, prijevozom i drugim povezanim poslovima.

Prema prostornom obilježju poslovanja, tvrtke međunarodne špedicije dijele se na kopnene, lučke i granične špediterske tvrtke [1]:

- Kopnene špediterske tvrtke organiziraju prijevoz robe i obavljaju ostale poslove vezane uz prijevoz robe u kopnenom prometu
- Lučke špediterske tvrtke nalaze se na sjecištima dviju ili više prometnih grana (morskim i riječnim lukama, zračnim lukama) te je zbog toga posebno njihovo poslovanje koje je vezano uz prijelaz robe s jedne prometne grane na drugu, a tada se obavlja i organizacija prekrcanja, skladištenja, prepakiranja robe kao i prihvata i otprema iste
- Granične špediterske tvrtke locirane su na graničnim prijelazima otvorenim za međunarodni promet robe i glavni dio njihovog poslovanja vezan je za obavljanje carinskih i drugih formalnosti pri ulasku robe u nacionalno carinsko područje.

Prema predmetu poslovanja, špediterske tvrtke mogu biti [1]:

- Specijalizirane za rad s određenom vrstom robe
- Specijalizirane za organizaciju prijevoza robe u određenoj prometnoj grani

2.2. Poslovi međunarodnog špeditera

Osnovni zadatak međunarodnog špeditera je da oslobodi nalogodavca od posla organiziranja otpreme, dopreme i provoza robe. Posao međunarodnog špeditera dijeli se na osnovne poslove i na specijalne poslove. Špediteru je potrebno dati potpuno ovlaštenje za vladanje cjelokupnim transportnim procesom te sudjelovanje u organizaciji prodaje i kupovine robe. [3]

2.2.1. Osnovni špediterski poslovi

Osnovni špediterski poslovi su oni koje špediter redovno obavlja i koji su neophodni za funkcioniranje špediterske djelatnosti. Osnovni špediterski poslovi dijele se na operativne poslove i tarifno – konjunkturane poslove. Osnovni špediterski poslovi također se nazivaju i glavnim poslovima međunarodne špedicije. [1]

2.2.1.1. Operativni poslovi

Operativni poslovi su oni koje špediter obavlja pri otpremi i dopremi robe u međunarodnom prometu. Obavljanje određenih špediterskih radnji uzrokovano je specifičnostima potreba u svakom realnom slučaju dopreme, odnosno otpreme robe.

Špediter prema sudionicima u prijevoznom podvigu nastupa u ime i za račun komitenta ili u svoje ime, a za račun komitenta. Konstrukciju operativnih poslova čini skupina specifičnih radnji. Svaka radnja koju špediter u zadanom trenutku poduzme dolazi od njegove uloge u prijevoznom podvigu, dok je sam redosljed tih radnji određen osnovnim obilježjima koje komitent daje za zadatak dispozicijom. [1]

Pod operativne poslove spadaju [1]:

- Prijam dispozicije i pozicioniranje
- Disponiranje
- Zaključivanje prijevoznih kapaciteta
- Ugovaranje prijevoza i ispostavljanje prijevoznih isprava
- Ugovaranje prekrcaja i skladištenja
- Osiguranje robe u prijevozu
- Predaja robe na prijevoz i ukrcaj
- Prihvat robe i iskrcaj
- Angažiranje inspekcijskih službi
- Zastupanje u carinskom postupku
- Aviziranje
- Poslovi uvoza
- Poslovi izvoza
- Poslovi provoza
- Sajamski poslovi

2.2.1.2. Tarifno – konjuktorni poslovi

Tarifno – konjuktorni poslovi uključuju sve djelatnosti koje špediter, odnosno specijalizirani odjel špediterske tvrtke, poduzima s ciljem unaprjeđenja tržišne pozicije, davanja stručnog savjeta komitentima i pružanja stručne podrške operativnom sektoru te tvrtke. Tarifno – konjuktorni odjel obuhvaća sve dijelove špediterskih poslova, a sastoji se od komercijalista, stručnjaka za prijevoz i stručnjaka za carinske poslove. [1]

Tarifno – konjuktorni poslovi uključuju [1]:

- Istraživanje tržišta
- Akvizicija
- Ugovori i ponude za obavljanje špediterske usluge
- Stručni savjeti i informacije
- Intradacija

- Refakcije, stimulacije i agencijske provizije
- Reklamacije

2.2.2. Specijalni poslovi međunarodnog špeditera

Specijalni poslovi špeditera su oni koje špediter obavlja u manjem obujmu, kako bi upotpunio sve usluge koje pruža. Te poslove špediter katkad obavlja pri organiziranju otpreme, dopreme i provoza robe. [1]

U specijalne poslove špeditera pripadaju [1]:

- Kontrola kakvoće i količine robe
- Uzimanje uzoraka
- Praćenje transporta
- Doleđivanje
- Izdavanje garantnih pisama
- Zastupanje u slučaju havarije
- Naplata robe
- Leasing poslovi

2.3. Osnovna špediterska dokumentacija

2.3.1. FIATA

FIATA je Međunarodni savez špediterskih udruženja (franc. *Fédération Internationale des Associations de Transitaires et Assimilés*, eng. *International Federation of Freight forwarders Associations*). FIATA je osnovana 31.05.1926. godine u Beču, a njena uloga jest unaprjeđenje špediterske djelatnosti u svijetu i sudjelovanje u radu drugih međunarodnih udruga. Djelovanje FIATA-e najviše se očituje u dokumentima donesenim na skupštinama i uz pomoć povjerenstva, koji omogućuju jednostavnije rukovanje robom za vrijeme prijevoznog procesa i izvršenja dopreme robe do krajnjeg odredišta. Trenutno sjedište FIATA-e je u Švicarskoj. [1]

Dokumenti Međunarodnog saveza špediterskih udruženja su [4]:

- FCR – eng. *Forwarders Certificate of Receipt*. FCR je FIATA-ina špediterska potvrda kojom špediter potvrđuje da je primio robu koja je bila u naizgled ispravnom stanju, određenog dana.
- FCT – eng. *Forwarders Certificate of Transport*. FCT je FIATA-ina transportna potvrda kojom špediter potvrđuje da je primio robu za daljnju otpremu koja je bila u naizgled ispravnom stanju, određenog dana, na određenom mjestu i u točno određenom prijevoznom sredstvu.

- FWR – eng. *FIATA Warehouse Receipt*. FWR je FIATA-ina skladišna potvrda i njome špediter potvrđuje da je određenog dana, u određenom mjestu, u određenom skladištu uskladištio robu u prividno ispravnom stanju.
- FBL – eng. *negotiable FIATA Multimodal Transport Bill of Lading*. FBL je FIATA-ina teretnica za intermodalni prijevoz koja se koristi kako bi se izbjeglo izdavanje više prijevoznih isprava neovisno o broju korištenih prijevoznih sredstava različitih prometnih grana.
- SDT – eng. *Shippers Declaration for the Transport of Dangerous Goods*. SDT je FIATA-ina potvrda za prijevoz opasnog tereta. Njome špediter potvrđuje da je roba koja se ubraja u kategoriju opasnog tereta pravilno pakirana te da se može miješati i prevoziti s drugom vrstom robe zbog čega neće doći do opasnosti za ljude i okolinu.
- FFI – eng. *FIATA Forwarding Instructions*. FFI su FIATA špediterske instrukcije. To je obrazac s 21. rubrikom u koji špediterov komitent, odnosno nalogodavac, upisuje sve bitne upute i instrukcije potrebne špediteru za kvalitetno obavljanje konkretnog posla.

2.3.2. INCOTERMS

INCOTERMS, eng. *International Commercial Terms*, su međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina koja uređuju pravno-ekonomske odnose između kupaca i prodavatelja u međunarodnoj trgovini vezano uz prijenos rizika i troškova pri isporuci robe. Pravila su osnovana u Međunarodnoj trgovačkoj komori 1936. godine u Parizu. Cilj im je osigurati jedinstveno tumačenje termina koji se pojavljuju pri prodaji robe, a kojima se regulira prijelaz rizika i troškova između kupca i prodavatelja. 2020. godine izdani su INCOTERMS 2020, koji se sastojе od 11 termina, dok se 2000. godine INCOTERMS 2000 sastojao od 13 termina. [4]

INCOTERMS pravila razvrstana su u četiri skupine [4]:

- Skupina „E“ – prodavatelj isporučuje robu na mjestu koje on imenuje ili stavlja robu na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama
- Skupina „F“ – prodavatelj isporučuje robu na mjestu koje odredi kupac
- Skupina „C“ – prodavatelj je odgovoran za sve troškove, ali ne i rizike, oštećenja ili dodatne troškove nastale nakon isporuke povezane s isporukom robe na imenovano mjesto u zemlji destinacije
- Skupina „D“ – prodavatelj je odgovoran za sve troškove i rizike povezane s isporukom robe na imenovano mjesto u zemlji destinacije

Unutar te četiri skupine nalazi se 11 klauzula [4]:

- EXW – eng. *ex works*, označava „iz tvornice“ ili „franko tvornica“, kupac preuzima robu i odgovornost u tvornici prodavatelja, a prodavatelj ne snosi nikakve druge troškove. Prodavatelj stavlja svoju robu na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama ili drugom imenovanom mjestu te je roba izvozno neocarinjena i neukrcana na prijevozno sredstvo.

- FCA – eng. *franco carrier*, prodavatelj se oslovađa svoje obveze onog trenutka kada isporuči robu na mjesto koje je imenovao kupac. Prodavatelj također obavlja izvozno carinjenje, ali nije primoran osigurati robu. Nakon izvoznog carinjenja, prodavatelj predaje robu u ruke prijevoznika kojeg odabire kupac.
- FAS – eng. *free alongside ship*, opisuje „uz bok broda“, odnosno prodavatelj se oslovađa svoje obveze kada isporuči robu uz bok broda. Pravilo se primjenjuje samo u slučaju kada se radi o pomorskom prijevozu. Prodavatelj je primoran obaviti posao izvoznog carinjenja te pridobiti sve dozvole i isprave o svom trošku. Također, mora pored broda dovesti robu spremnu za utovar u prethodno dogovorenoj luci.
- FOB – eng. *free on board*, prodavatelj se oslovađa svoje obveze onog trenutka kada isporuči robu, odnosno kada roba bude ukrcana na brod u luci ukrcaja. Ukoliko brodski teret padne prije nego li je prešao brodsku oplatu, rizik je na prodavatelju. Također se koristi samo u pomorskom prijevozu.
- CFR – eng. *cost and freight*, prodavatelj snosi troškove i vozarinu, obavlja izvozno carinjenje robe i ne osigurava robu. Rizik prelazi u trenutku ukrcaja robe u polaznoj luci. Ovo pravilo se koristi samo u pomorskom prijevozu. Prodavatelj plaća troškove transporta do naznačene odredišne luke, a troškove osiguranja snosi kupac.
- CIF – eng. *cost, insurance, freight*. CIF opisuje da prodavatelj snosi trošak, osiguranje i vozarinu uz naznaku mjesta, odnosno luku odredišta. Pravilo se koristi samo u pomorskom prijevozu.
- CPT – eng. *carriage paid to*. Prodavatelj snosi trošak vozarine do određenog zadanog mjesta te također obavlja izvozno carinjenje. Rizik od trenutka ukrcaja u prijevozno sredstvo snosi kupac.
- CIP – eng. *carriage, insurance paid to*. Prodavatelj snosi trošak vozarine i osiguranja do uz naznaku mjesta odredišta.
- DAP – roba se isporučuje na mjestu, prodavatelj robu daje kupcu na raspolaganje u dolaznom prijevoznom sredstvu koje je pripremljeno za iskrcaj na odredištu. Prodavatelj snosi rizik i trošak sve dok roba nije isporučena.
- DPU – isporučeno na mjesto, odnosno istovareno. Prodavatelj predaje robu i rizik prelazi na kupca kada je roba, po istovaru s dolaznog prijevoznog sredstva, stavljena kupcu na raspolaganje u ugovorenoj točki unutar dogovorenog odredišta. Prodavatelj snosi sve rizike povezane s dopremanjem i iskrcajem robe.
- DDP – eng. *delivered duty paid*, prevedeno na hrvatski bi značilo da je roba isporučena i ocarinjena uz naznaku mjesta odredišta. Sve troškove i rizik snosi prodavatelj, a roba je uvozno ocarinjena.

2.4. Logistika i logistički procesi

U suvremenim gospodarskim sustavima javlja se potreba za smanjenjem troškova te trend smanjivanja istih zahtjeva postavljanja novih uvjeta u poduzećima. Veći značaj u postizanju toga cilja imaju logistika i optimizacija opskrbnih lanaca jer je u razvoju nove tehnologije i proizvodnje to puno zahtjevnije. Stoga se naglasak stavlja na razvoj i

implementaciju logističkih modela optimizacije u svakodnevno poslovanje suvremenih poduzeća. [5]

2.4.1. Definicija logistike

Definicija Vijeća Europe objašnjava logistiku kao: „Logistika bi se mogla definirati kao upravljanje tokovima robe i sirovina, procesima izrade završenih proizvoda i pridruženim informacijama od točke izvora do točke krajnje uporabe u skladu s potrebama kupca. U širem smislu logistika uključuje povrat i raspolaganje otpadnim tvarima.“

Glavni zadatak logistike je krajnjem potrošaču omogućiti sustav JIT (eng. *Just In Time*), odnosno „pravi proizvod na pravom mjestu u pravo vrijeme“. JIT sustav obuhvaća sve logističke procese od dobave sirovina pa do plasmana gotovog proizvoda u trgovinu. Logistiku karakterizira njen cjelovit pristup svim aktivnostima te ona kao takva predstavlja način na koji se može steći prednost nad konkurencijom. Zbog toga je važna dobro definirana veza između strategije i logističkih ciljeva koje si poduzeće zadaje. [1]

2.4.2. Logistički procesi

Jedan od ciljeva logistike je i konstantno usavršavanje protoka supstrata i informacija kroz sustav tako da se koordinacijom osigura postizanje ciljeva cjelovitih sustava.

Logistički sustavi se mogu definirati kao sustavi prostorno–vremenske transformacije dobara, što im je to osnovna funkcija, a procesi koji u njima sudjeluju su logistički procesi. Ispunjenjem funkcije sustava, pokreću se funkcije promjene količine i vrste dobara i funkcije transformacije istih dobara. Te se funkcije obavljaju u procesima transporta, pakiranja i signiranja te dostavljanja i obrade naloga.

Logistički sustavi se također mogu podijeliti na podsustave: logistika nabave, intralogistika, logistika distribucije, poslijeprodajna logistika i povratna ili ekološka logistika. [5]

Kako bi se logistika mogla adekvatno dodatno usavršiti, ali i kako bi se mogle definirati metode planiranja logističko – distribucijskih procesa, potrebno je definirati nositelje logističkih procesa ili elemente logističkog sustava. U nositelje logističkih procesa ubrajaju se transport, skladištenje, zalihe, distribucija, manipulacije, čimbenik, informacije, komunikacije i kontrola i integracija.

Po potrebi neka tvrtka može unajmiti vanjskog davatelja logističkih usluga, odnosno poduzeće specijalizirano za pružanje transportnih, skladišnih te prekrcajno-manipulacijskih usluga. Također preuzimaju organizaciju i provedbu određenog dijela opskrbnog lanca korisnika. Takve organizacije zovu se 3PL, odnosno na engleskom *Third Party Logistics*. Takve organizacije nude i špediterske poslove, a nerijetko su te organizacije i kurirske tvrtke.

Isto tako tvrtka može unajmiti vanjskog davatelja logističkih usluga zvanog 4PL, odnosno eng. *Fourth party Logistics*. Takva organizacija upravlja resursima, tehnologijom, infrastrukturom, a može se udružiti i sa 3PL-om kako bi pružili idealna rješenja za opskrbeni lanac tvrtke. [1]

2.4.3. Opskrbeni lanac

Opskrbeni lanac je sustav koji omogućuje zadovoljavanje potreba potrošača, pritom ostvarujući komercijalnu dobit. Sustav obuhvaća međudjelovanje uključenih subjekata poput kupaca, dobavljača, proizvođača finalnih proizvoda, distributera, trgovaca, prijevoznika i logističkih operatera. [5]

Opskrbeni lanac sastoji se od četiri funkcionalne faze koje uključuju različite nositelje funkcija pojedine faze i subjekte, na čijim se interakcijama zasniva opskrbeni lanac. Te faze uključuju [1]:

- Fazu nabave, koja uključuje dobavljače sirovina, komponenata i repromaterijala
- Fazu proizvodnje, koja uključuje proizvođače gotovih proizvoda
- Fazu distribucije, koja uključuje veleprodajne i maloprodajne trgovce, logističke operatere, prijevoznike i druge subjekte koji zajednički tvore distribucijsku mrežu
- Fazu potrošnje, koja uključuje kupce, odnosno korisnike usluga

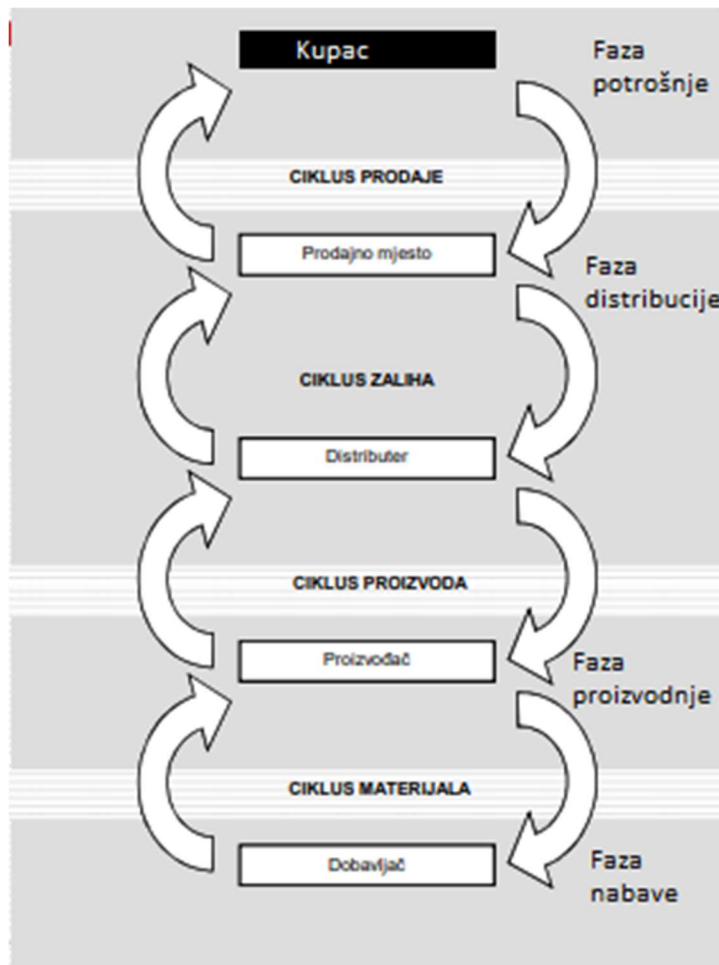
Strukturu opskrbnog lanca čini niz procesa i robnih, informacijskih i financijskih tokova unutar i između pojedinih faza. Nositelji procesa opskrbnog lanca su također i glavni subjekti koji se po svojim funkcijama mogu svrstati u pet skupina [1]:

- Dobavljači
- Proizvođači
- Distributeri
- Maloprodajni trgovci
- Kupci

Prema prethodnim raščlambama procesi opskrbnog lanca mogu se grupirati u nizu od četiri funkcionalna ciklusa [1]:

- Ciklus prodaje
- Ciklus zaliha
- Ciklus proizvoda
- Ciklus materijala

Struktura opskrbnog lanca prikazana je na slici 1.

Slika 1 Struktura opskrbnog lanca

Izvor: [5]

2.4.4. Mikro i makro logistički sustavi

Makrologistički sustavi obuhvaćaju organizacije koje proizvode logističke usluge, a sastoje se od dvaju ili više mikrologističkih sustava. Neki makrologistički sustavi koji proizvode logističke sustave su, primjerice, transportne tvrtke, špediteri, skladišta, logističko – distribucijski centri ili luke i terminali.

Makrologističke sustave moguće je podijeliti po modovima prometa. Temelje se na uzajamnom djelovanju elemenata mikrologističkih sustava. Ono sustavu daje sposobnost koju nije moguće dobiti izoliranim elementima.

Mikrologistički sustavi su institucionalni nositelji određenih logističkih zadataka. Ovi funkcionalni sustavi prate logističke interese makro sustava, ali i ispunjavaju unutarpogonske logističke zadatke.

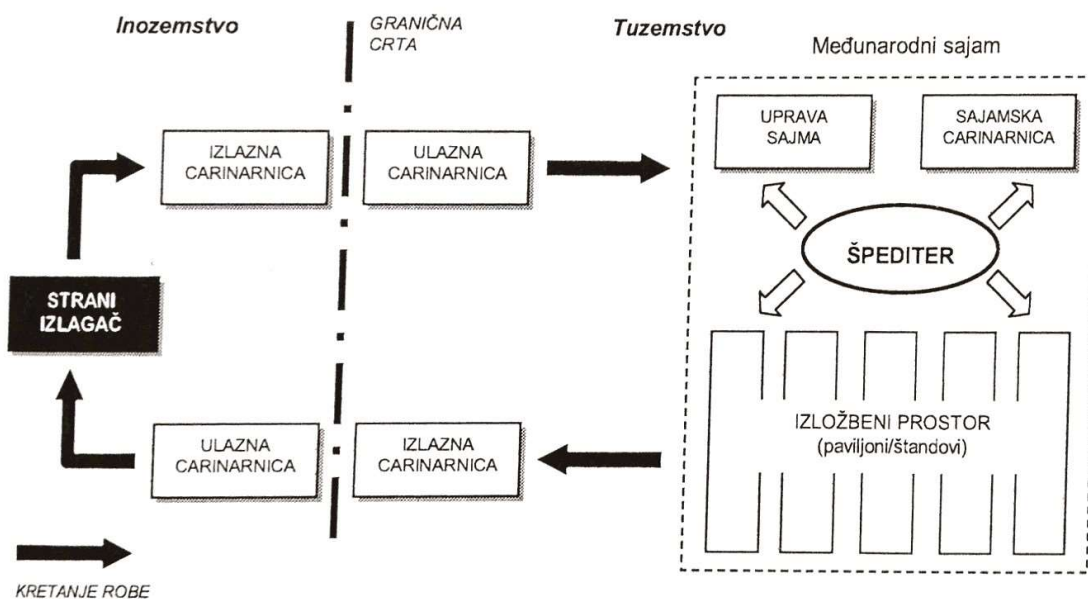
3. Organizacija sajamskih poslova

Jedan od špediterskih poslova, uz pružanje osnovnih usluga, može biti i posebna usluga sajamskih poslova, odnosno organiziranje sajмова i svih aktivnosti vezanih uz tu organizaciju. Pritom su špediteri zaslužni za otpremu, dopremu i prijevoz robe. Nakon što je roba primljena, otpremnik mora provjeriti robu i organizirati otpremu određenim prijevoznim sredstvom, a špediter mora moći osigurati robu kako prilikom prijevoza ne bi došlo do oštećenja ili gubitka robe. Prilikom dopreme robe špediter mora pregledati robu i obaviti sve poslove dokumentacije prijevoza. Konačno, špediter organizira dospjeće robe u sajamske prostorije koje su osigurane za nalogodavatelja. [6]

3.1. Organizacija sajamskih poslova sa stajališta špeditera

Za obavljanje sajamskih poslova špediteri imaju za to specijalizirane organizacijske jedinice u mjestima održavanja međunarodnih sajмова, gdje raspolažu vlastitim ili unajmljenim skladištem i odgovarajućim transportno-manipulacijskim sredstvima, otpremom i priborom potrebnim za obavljanje operativnih radnji u svezi s prihvatom, smještajem i otpremom sajamskih eksponenata.

Uprava sajma sklapa ugovor s određenim špediterom, koji time dobiva status službenog špeditera sajma. To znači da se na njega upućuju sve slobodne pošiljke, dok ostali špediteri na sajmu primaju samo pošiljke svojih nalogodavatelja. Pri dopremanju sajamske robe, pošiljatelj iz inozemstva je strani izlagač (vlasnik robe), a primatelj je sajamski špediter, odnosno uprava sajma. Pri otpremi robe u inozemstvo, nakon završetka sajma, pošiljatelj robe je sajamski špediter, a primatelj je vlasnik robe. Struktura sudionika sajma prikazana je na slici 2.

Slika 2. Struktura sudionika sajma
Izvor: [1]

Sajamski poslovi uključuju određene dijelove poslova uvoza i izvoza, uz određene specifičnosti vezane uz prihvat, smještaj i otpremu pošiljaka sajamske robe. Razlika u odnosu na standardne poslove uvoza i izvoza je u tome što se ovdje ne radi o pošiljkama robe namijenjene kupoprodaji, nego o robi koja je prvenstveno namijenjena izlaganju na sajmu. Sajamska roba privremeno se uvozi u zemlju održavanja sajamske priredbe u svrhu izlaganja na sajmu. Nakon završetka sajma, privremeno uvezena roba vraća se u inozemstvo. Ako se privremeno uvezeni sajamski eksponat proda, kupac ne može slobodno raspolagati robom prije nego što se obavi postupak uvoznog carinjenja, pri kojem se plaća uvozna carina.

Faze sajamskih poslova su redom: dispozicija, pozicioniranje, disponiranje; prihvat i smještaj sajamske robe; pakiranje i otprema sajamske robe; obračun i fakturiranje. [1]

3.1.1. Dispozicija, pozicioniranje, disponiranje

Komitent (strani izlagač), temeljem zaključenog ugovora o poslovnoj suradnji, upućuje robu na špeditera bez formalnog izdavanja dispozicije ili može dati formalnu dispoziciju gdje i kojem špediteru daje na raspolaganje svoju robu. Komitent nakon obavljene otpreme izvješćuje špeditera te mu dostavlja sve podatke o pošiljci potrebne za organizaciju robe, prihvata i pripreme na mjestu sajma.

Komitent može špediteru povjeriti organizaciju prijevoza i organiziranje osiguranja robe u prijevozu, pri skladištenju i tijekom izlaganja robe na sajmu. Tehnika pozicioniranja, disponiranja, osiguranja i dopreme robe, koje obavlja špediter, jednaka je u poslovima uvoza kao i u poslovima izvoza robe. [1]

3.1.2. Prihvat i smještaj sajamske robe

Prevozi li se roba željezničkim ili cestovnim modom prometa, moguće ju je dopremiti izravno u krug sajma. Ukoliko nije riječ o takvom slučaju, odnosno roba se prevozi zračnim ili pomorskim modom prometa, špediter je dužan organizirati prijevoz robe od luke (zračne ili morke) do mjesta održavanja sajma. Najznačajnije sajamske organizacije nerijetko raspolažu vlastitim kolosijekom koji vodi do sajma kako bi se olakšao prijevoz robe na sam sajam. Jednako tako postoje i interne ceste koje vode u otvoreni krug sajma.

Špediter postaje primatelj robe i biva ovlašten za preuzimanje robe od prijevoznika zbog čega upravo on dobiva obavijest o prispjeću sajamske robe. Također, špediter obavlja iskrcaj robe iz prijevoznog sredstva, a iskrcaj obavlja vlastitim ili unajmljenim manipulacijskim sredstvima uz pomoć radne snage. Roba se često vraća u istu ambalažu nakon sajma te zbog toga ambalaža ne smije biti oštećena. Budući da je oprez prioritet, posao raspakiranja robe obavlja špediter.

Sajamska roba stavlja se pod carinski nadzor pri ulasku u zemlju na ulaznoj carinarnici uz podnošenje JCD-a (jedinstvene carinske deklaracije). Pod carinskim nadzorom ostaje sve do izlaza iz zemlje, kada se vraća u inozemstvo. Ukoliko se roba na sajmu proda, roba ostaje pod

carinskim nadzorom dok se ne obavi postupak uvoznog carinjenja, naplati carina i PDV (porez na dodanu vrijednost).

Ukoliko je izlagač za svoje eksponate pribavio ATA karnet, prijevoz i carinski nadzor nad robom provode se u skladu s konvencijom ATA na graničnim prijelazima, a špediter pritom nije potreban. Ako izlagač nije pribavio ATA karnet, mjere carinskog nadzora nad sajamskom robom provode se u skladu s Istambulskom konvencijom, a pritom se koriste nacionalni carinski propisi i dokumenti.

Doprema li se roba na sajam iz carinskog skladišta, a ne iz inozemstva, špediter umjesto izlagača podnosi zahtjev za izuzimanje robe sa skladišta zbog izlaganja na sajmu u nadležnu carinarnicu te uzima JCD za provoz pomoću kojeg se roba upućuje sajamskoj carinarnici pod carinskim nadzorom. Nakon ispunjavanja carinskih dužnosti, špediter predaje robu izlagaču uz sve dobivene potvrde. [1]

3.1.3. Pakiranje i otprema sajamske robe

Nakon završetka sajma, roba koja se vraća u inozemstvo mora biti ponovno zapakirana u transportnu ambalažu. Ako je ambalaža oštećena ili se zahtijeva nova ambalaža, potrebno je izraditi ili nabaviti novu ambalažu. Fizičke poslove obavljaju izlagač ili špediterovi radnici pod nadzorom izlagača ili određene stručne osobe.

Pri povratku robe u inozemstvo, špediter prima robu uz potvrde te obavlja dužnost pošiljatelja robe.

Ukoliko je dogovoreno da špediter obavlja i organizaciju prijevoza robe u inozemstvo, on je primoran osigurati prikladne transportne kapacitete te ugovoriti prijevoz. Princip ugovaranja prijevoza, ispostavljanja transportnih isprava, ukrcaja i predaje robe na prijevoz, jednak je pri poslovima uvoza kao i pri poslovima izvoza.

Privremeno uvezena carinska roba koju prate carinski dokumenti i koja je stavljena pod carinski nadzor mora se razdužiti u propisanom roku, a za to je prvenstveno zadužen sajamski špediter koji je ujedno i primatelj robe, podnositelj JCD-a i korisnik ATA karneta (ukoliko je roba zadužena po ATA karnetu). [1]

3.1.4. Obračun i fakturiranje

Špediter za sve prethodno opisane poslove dobiva naknadu koja je određena tarifom za određeni sajam i računom troškova koje je špediter platio pri obavljanju posla dispozicije komitenta.

Naknada za obavljene špediterove usluge obračunava se u skladu s tarifom za špediterske usluge. Ukoliko špediterske usluge nisu obuhvaćene tarifom, posebnom ponudom ili nisu prema internom cjeniku špeditera, izlagaču se ispostavlja devizna faktura koja je u konvertibilnoj valuti. [1]

3.2. Organizacija sajamskih poslova sa stajališta sajma i klijenta

Neovisno o vrsti robe, izlagač se pouzda u špeditera pri organizaciji sajma, što uključuje osiguranje štanda i promotivnih materijala te dostavu robe na štand. Uređenje sajamskog prostora dio je promidžbenog posla tvrtke te se s time moraju zadovoljiti sve potrebe. Špediteri su zaduženi odraditi sve poslove za koje su angažirani od strane poslodavca, i što bolje organizirati izgled štanda, a time i pripreme poslodavca na sajamsko izlaganje. Sajamski prostor je iznimno bitan i mora biti uređen prema određenim pravilima. Tvrtke koriste izložbe na sajmovima kao sastavni dio promidžbe i zbog toga sajamski prostor mora zadovoljiti estetske i promidžbene kriterije. Sajmovi su istovremeno i poslovni inkubatori i punktovi za sklapanje novih poslova i suradnji, ali služe i za održavanje postojećih partnerstva pa je nužno prvenstveno odrediti sam cilj izlaganja.

Tri su cilja izlaganja: razvoj reputacije tvrtke, predstavljanje proizvoda, prodaja proizvoda ili usluga. [7]

3.2.1. Razvoj reputacije tvrtke

Pri izlaganju svoje tvrtke, izlagač će organizirati svoje izlaganje prema karakteristikama i prepoznatljivosti tvrtke za koju izlaže. Špediter uređuje sajamski prostor bojom, sloganom, zaštitnim znakom te promotivnim sadržajima te tvrtke. Kako bi logo tvrtke došao do izražaja, postavljaju se eksponati otisnuti bojama koje odgovaraju prepoznatljivom izgledu loga tvrtke. Mnoge tvrtke koriste „otvoreni tip“ sajamskog prostora kako bi mogle steći što više kontakata i kako bi uspostavile što bolju komunikaciju sa sudionicima. Takav pristup najčešći je kod tvrtki koje se bave IT industrijom te automobilskom industrijom. Najčešće korišteni promidžbeni materijali su katalozi, posjetnice, plakati, panoi, te sitni promotivni pokloni. [7]

3.2.2. Predstavljanje proizvoda

Sajmovi služe obrtniku kao potvrda konkurentnosti u usporedbi s drugim tvrtkama, a ujedno su i idealna mjesta razmjene poslovnih informacija. Uređenje sajamskog prostora diktira vrsta proizvoda, a uređenje mora sadržavati sva važna obilježja tog proizvoda. Unutar prostora poželjna je dominacija boja i loga tvrtke, maketa i uzoraka samog proizvoda te tvrtke. Također, poželjan je način uređenja prostora koji bi omogućio isprobavanje ili konzumaciju proizvoda.

Izlaganje proizvoda na sajmu može se obaviti kolektivno ili samostalno. Kolektivni nastup ima različite prednosti za izlagače koji nemaju vlastito iskustvo, ne mogu obaviti sve radnje za samostalan nastup, trebaju manju izlagačku površinu ili samo žele smanjiti troškove izlaganja.

Samostalan nastup je idealan za iskusne izlagače koji mogu podnijeti sve troškove izlaganja i koji imaju manji broj robe i usluga koje mogu prezentirati. [7]

3.2.3. Prodaja proizvoda ili usluga

Prodaja proizvoda može se najbolje realizirati ukoliko se koristi štand „otvorenog tipa“ sa skladišnim prostorom. To je najkomercijalniji oblik izlaganja i ne zahtijeva poseban dizajn. Nerijetko se radi o usluzi ili proizvodu koji već ima svoju potrošačku grupu, stoga je potrebno samo obavijestiti posjetitelja o postojanju vlastitog prostora na sajmu. [7]

4. Poslovna dokumentacija sajamskih poslova

Među osnovne poslove međunarodnog špeditera ubraja se i ispostavljanje, odnosno pribavljanje prijevoznih i drugih isprava. To je važan špediterski posao o kojem ovisi uspjeh kupoprodajnog ugovora u vanjskoj trgovini. Prijevozne isprave od velike su važnosti za vanjskotrgovinski promet. Zaključivanje ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe temelji se na povjerenju, stoga prijevozne isprave pružaju određenu ispravnost za zaključen posao. Špediter ispostavlja prijevozne isprave na temelju podataka iz nalogodavčevog naloga. Također, odgovoran je ukoliko dođe do greške u prijevoznim ispravama. [8]

4.1. Prijevozne isprave u cestovnom prijevozu

4.1.1. CMR

CMR, franc. *Convention relative au contrat de transport international de marchandise par route*, odnosno Konvencija o međunarodnom prijevozu robe cestom, uređuje uvjete prijevoza i odgovornost raznih strana u ugovoru o prijevozu. CMR je potpisan 1956. godine u Ženevi, a implementiran 1958. godine. Odredbe ove međunarodne konvencije automatski se primjenjuju na prijevoz između dviju zemalja, od kojih je barem jedna država ugovornica. [9]

Konvencija se primjenjuje na svaki ugovor za prijevoz robe cestom, onda kada se mjesto preuzimanja robe i odredište nalaze u dvjema različitim državama, neovisno o sjedištu i državljanstvu stranaka. CMR, prikazan na slici 3., namijenjen je isključivo utovaru cestovnih vozila, pri čemu se kontejneri ne smatraju vozilima.

Prema Konvenciji, prijevoznik je odgovoran ukoliko dođe do potpunog ili djelomičnog gubitka robe te za oštećenje od trenutka preuzimanja robe pa do predaje. Također, odgovoran je u slučaju zakašnjenja robe.

CMR dokument izdaje prijevoznik te služi kao dokaz da je roba primljena na prijevoz. Izdaje se u tri primjerka od kojih jedan ide pošiljatelju, drugi ostaje sa vozačem, odnosno prati robu do primatelja, a treći ide prijevozniku. Nakon što prijevoznik preuzme robu, pošiljatelj i prijevoznik potpisuju crvenu, plavu i zelenu kopiju dokumenta, a pošiljatelj zadržava crvenu kopiju.

Teretni list, odnosno CMR, sadrži informacije o tvrtki pošiljatelja i primatelja, oznaci vozila, troškovima prijevoza i carine, popisu dokumenata koji prate teretni list te detaljan opis robe.[4]

4.1.2. CEMT multilateralne dozvole

CEMT, franc. *Conférence Européenne des Ministres des Transports*, je Europska konferencija ministara prometa koja nastoji olakšati međunarodni cestovni prijevoz i integrirati dotična tržišta.

CEMT je multilateralna dozvola koju izdaje Europska konferencija ministara prometa, na temelju koje je dopušteno obavljanje međunarodnog prijevoza tereta između država članica ITF-a (eng. *International Transport Forum*) ili tranzita preko državnog područja jedne ili više država članica CRMT-a. Pribavljanjem CEMT dozvole, prikazane na slici 4, dopušteno je obavljanje neograničenog broja transporta u određenom razdoblju, podrazumijeva se ispunjenje dnevnika putovanja. Moguće je pribaviti godišnju dozvolu u zelenoj boji koja vrijedi za tu kalendarsku godinu. Također, postoje i kratkoročne dozvole u žutoj boji koje vrijede 30 dana i one su označene natpisom „kratkoročne dozvole“.

CEMT dozvole i dnevnik putovanja izdaju se u poduzeću za cestovni prijevoz od strane nadležne državne službe u zemlji u kojoj je poduzeće osnovano, odnosno zemlje članice CEMT-a, prema propisima i pravilima u toj državi.

Dozvole ne vrijede za prijevoz između zemlje članice i države trećeg svijeta. Ukoliko se roba prevozi preko zemlje članice CEMT-a, gdje je upotreba CEMT dozvola ograničena, kroz spomenute zemlje moguće je proći bilateralnom dozvolom, zajedničkom dozvolom ili drugim načinom prijevoza, dok CEMT dozvola mora ostati u vozilu od mjesta ukrcaja do mjesta iskrcaja. [4]

Uz brodsku teretnicu, može se koristiti i manifest tereta (eng. *Cargo manifest*). Teretnica služi kao pravni dokument koji se fokusira na vlasništva, odnosno vlasništvo pošiljatelja ili primatelja, dok se manifest tereta fokusira na fizičke aspekte tereta poput težine i veličine. Ako se roba prevozi preko nekoliko logističkih tvrtki na istom brodu, koristit će se nekoliko teretnica, ali samo jedan manifest. Preboženje opasnog tereta zahtijeva poseban manifest. [12]

4.3. Prijevozne isprave u željezničkom prijevozu

COTIF, Franc. *Convention relative aux transports internationaux ferroviaires*, je Konvencija o međunarodnim prijevozima željeznicom. Sastavljena je u Bernu 1980. godine, a stupila je na snagu 1985. godine.

Konvencija se sastoji od glavnih odredbi same Konvencije i 7 dodataka. Dodaci su CIV, CIM, RID, CUV, CUI, APTU i ATMF. Dodatak CIM su jedinstvena pravila vezana uz Ugovor o međunarodnom željezničkom prijevozu robe (franc. *Contrat de transport International ferroviaire des Marchandises*). [13]

Teretni list za međunarodni promet propisan je spomenutom konvencijom COTIF, dodatkom CIM, prikazanim na slici 6. To je dokument kojim željeznički prijevoznik potvrđuje da je primio robu na prijevoz. Dokument ispunjava pošiljatelj robe, odnosno špediter, koji također odgovara za točnost iznesenih navoda. Ispunjeni teretni list špediter mora predati skladištaru pri preuzimanju vagona u otpremnom kolodvoru.

Nakon ispravnog ukrcaja robe, skladištar zatvara vagon i potvrđuje prijam pošiljke na teretnom listu kojeg onda vraća pošiljatelju te ga upućuje na blagajnu otpreme radi zaključenja ugovora. Primatelj zatim na blagajni treba preuzeti CIM teretni list i robu. [4]

4.6. ATA karnet

ATA karnet je međunarodni carinski dokument koji se koristi kako bi se pojednostavio proces privremenog uvoza robe u stranu zemlju, s rokom važenja od godinu dana. Ovim carinskim dokumentom omogućen je privremeni uvoz neke vrste robe u carinsko područje svake zemlje koja je sukladna s Konvencijom o privremenom uvozu. ATA karnetom nije potrebno popunjavati nacionalne carinske isprave, plaćati carinu i PDV, niti polagati depozite što bi se inače radilo u redovnom postupku za privremeni izvoz odnosno uvoz. ATA karnet zamjenjuje nacionalne carinske dokumente za privremeni izvor, privremeni uvoz i provoz (tranzit) robe. [16]

ATA karnet nerijetko se koristi u slučajevima privremenog uvoza stručne opreme, sajamske robe, reklamnih materijala, ambalaže i provoza robe. Bitno je da roba koja se uvozi ili izvozi bude u istom stanju u kojem je bila tijekom uvoza ili izvoza. Roba također ostaje u istom vlasništvu (iste osobe). Carinske postupke obrade ATA karneta obavljaju carinarnice zemlje u kojem je obavljen privremeni izvoz, uvoz i provoz. Shematski prikaz postupanja s ATA karnetom prikazan je na slici 8.

Prednosti ATA karneta su što oni pojednostavljuju prelazak granice, isti karnet može se više puta u toku godine dana iskoristiti te se roba može vratiti u zemlju bez problema i odgoda. Često se koristi za sportske manifestacije poput Olimpijskih igara. [4]

ATA karnet, prikazan na slici 9, sadrži zelenu koricu te tri vrste talona. Taloni služe za službenu upotrebu carine i ne odvajaju se od karneta:

- Žuti talon ovjerava carina RH ili carina EU i ne odvaja se od karneta; vrijedi za četiri putovanja.
- Bijeli talon ovjerava strana carina u zemlji privremenog uvoza i ne odvaja se od karneta; vrijedi za četiri putovanja u zemlju koja prihvaća ATA karnet.
- Plavi talon ovjerava carina na ulazu i izlazu iz zemlje provoza i ne odvaja se od karneta; vrijedi za četiri putovanja.

ATA karnet ne smije se koristiti za prijevoz prehrambenih proizvoda, kvarljive robe i robe namijenjene preradi, obradi ili popravku. [16]

4.7. Carinjenje sajamske robe

Poslovi vezani uz carinjenje robe pripadaju skupini osnovnih poslova špeditera. Ti su poslovi direktno vezani s organizacijom otpreme i dopreme robe u međunarodnom prometu, dok je međunarodni špediter specijaliziran za obavljanje takvih poslova. Špediter u carinskom postupku djeluje u ime nalogodavca te može imati isključivo poziciju punomoćnika s obzirom na to da je nalogodavac stranka u istom postupku. Iz tog razloga špediter poduzima sve radnje u postupku carinjenja umjesto nalogodavca. Također, međunarodni špediteri redovito obavljaju ulogu agenta ili zastupnika pri obavljanju poslova u postupku carinjenja.

Špediter izvršava carinske poslove temeljem podataka i isprava nalogodavca, odnosno njegovog poslovnog partnera. Nalogodavac je dužan špediteru priložiti sve potrebne dokumente za izvršenje carinjenja. Ukoliko se na temelju dobivenih dokumenata ne može obaviti carinjenje robe, špediter mora obavijestiti nalogodavca, tražiti objašnjenje te određena uputstva. Špediter nije obvezan provjeravati točnost podataka i isprava te ne snosi odgovornost ukoliko se podaci ne slažu sa stvarnim stanjem robe. Špediter stoga, uz dopuštenje nalogodavca, podnosi deklaraciju i obavlja sve radnje u postupku carinjenja robe.

Nakon što je obavljen pregled robe, carinarnica mora naplatiti carinu i uvozne pristojbe. Podnositelj deklaracije ne može preuzeti robu koja je pod carinskim nadzorom prije nego li je platio carinu u carinarnici u kojoj je podnio deklaraciju. Prema Općim uvjetima, špediter nije obvezan isplatiti carinske pristojbe na račun nalogodavca. Roba koja se deklarira za sajamsku robu mora se imenovati tako da se može razvrstati prema Carinskoj tarifi, drugim tarifama ili propisima koji se primjenjuju kod uvoza robe. Ukoliko podnositelj deklaracije u deklaraciju upiše samo trgovački naziv robe, mora priložiti i prospekt, katalog, specifikaciju i fakturu na temelju koje se može uvidjeti ispravnost robe. Izvozna carinska deklaracija, prikazana na slici 10, koristi se za robu koja se izvozi ili privremeno uvozi, ali i vraća u inozemstvo. Ne koristi se za uvezenu robu ako se roba vraća s oplemenjivanja ili popravka.

Roba koja se izvozi, a u njenoj proizvodnji je sudjelovalo više od jedne tvrtke, nedjeljiva je po količini. Po jednoj deklaraciji može se prijaviti samo jedna vrsta robe koja se dalje svrstava u tarifni sustav Carinske tarife. Deklaracija se izdaje u šest primjeraka, dva primjerka zadržava carinska ispostava, jedan primjerak dostavlja se nadležnoj poslovnicu Narodne banke, a jedan primjerak dostavlja se podnositelju deklaracije. [2]

EUROPSKA ZAJEDNICA		1. DEKLARACIJA		MRN
PRATEĆA IZVOZNA ISPRAVA	2. Pošiljatelj/Izvoznik	Br.		
	8. Primatelj	Br.	5. Primjeri robe	6. Ukupno paketa
	18. Registracija prijevoznog sredstva pri odlasku		Datum izdavanja: Carinarnica:	
	29. Carinarnica preko koje se robu izvozi		15. Oznaka države otpreme/izvoza	17. Oznaka države odredišta
31. Paketi i opis robe	Oznake i brojevi — broj(evi) spremnika — Broj i vrsta		32. Primjerak robe	33. Oznaka robe
44. Dodatne informacije/Pređočene isprave/Potv-			br.	35. Bruto masa (kg)
				38. Neto masa (kg)
				40. Skraćena deklaracija/Prethodna isprava
				46. Statistička vrijednost
E KONTROLA POLAZNE/IZVOZNE CARINARNICE			K KONTROLA IZLAZNE CARINARNICE	
Rezultat:			Datum dolaska:	
Carinski pečat: Broj:			Pregled carinskih pečata:	
Identitet:			Napomene:	
Rok (datum):				

Slika 10. Izvozna carinska deklaracija
Izvor: [18]

5. Primjer privremenog izvoza sajamske robe

Primjer privremenog izvoza sajamske robe odrađen je prema poslovanju tvrtke Kraš d.d.. Korištena su dva primjera, primjer izvoza robe na sajam u Njemačkoj te na sajam u Kini. Tvrtka Kraš već dugi niz godina promovira svoje proizvode na različitim sajmovima te tako dolazi i do širenja poslovanja te sklapanja ugovora o prodaji proizvoda u različitim državama svijeta.

5.1. Kraš d.d.

Kraševa glavna proizvodnja smještena je u Zagrebu. Osim tvornice u Zagrebu, postoje i tvornice u Osijeku i Prijedoru. Tvrtke objedinjuju proizvodnju svih triju grupa konditorskih proizvoda: kakao proizvoda, keksa i vafla te bombonskih proizvoda. Kraš je već dugi niz godina jedan od vodećih konditorskih proizvođača u jugoistočnoj Europi. Kompletna proizvodnja je organizirana prema svjetskim konditorskim standardima, što podrazumijeva primjenu najstrožih zahtjeva koji omogućuju postizanje visoke kvalitete proizvoda. Glavni logistički centar nalazi se u Zagrebu, raspolaže s 10.000 paletnih mjesta, što odgovara zalihama od 3.000 tona gotovih proizvoda.

Kraš koristi visoko regalno skladište izgrađeno 2002. godine, od kada je i u potpunosti automatizirano. Preuzimanje robe iz tvornica vrši se automatskim putem pomoću valjčanog konvejera, a odlaganje robe odrađuje se pomoću kranskih dizalica. [19]

5.2. Privremeni izvoz sajamske robe u Njemačku

Svake godine se održava ISM sajam u Kölnu u Njemačkoj, na kojem tvrtka Kraš obavezno prisustvuje uz mnoge druge tvrtke iz te branše.

5.2.1. ISM Köln

ISM (njem. *Internationale Suesswaren Messe*) je sajam u Kölnu u Njemačkoj specijaliziran za izlagače iz konditorske industrije. Održava se jednom godišnje te traje četiri dana. Nastupaju izlagači iz cijeloga svijeta, a Kraš je jedini veći izlagač iz regije. 2021. godine na sajmu će biti 1661 predstavnik iz 76 zemalja svijeta.

ISM je sajam na kojem se izlažu proizvodi poput čokolada i čokoladnih produkata, biskvita, keksa, grickalica, sladoleda, sirovih slastica.

Sajam privlači različite distributere, hipermarkete, nabavljače sastojaka, manjih trgovina sa slasticama, veće tvrtke, odnosno proizvodnje slastica, nutricioniste, pekare, dućane sa specijaliziranom „zdravom“ hranom koji bi mogli dogovoriti suradnju sa različitim proizvođačima.

Cijena najma prostora sajma po metru kvadratnome iznosi 183.50 €/m², odnosno 229.00 €/m² ukoliko se rezervira unutar pola godine prije održavanja samog sajma. Potrošnja energije je 10.50 €/m². Kako bi se osigurao smještaj na sajmu i najbolji prostor, potrebno je rezervirati svoj dolazak minimalno šest mjeseci prije održavanja samog sajma.

Kraš svake godine iznajmljuje kutni dio prostora sajma veličine prosječno 100 m². Najam tolikog prostora na sajmu iznosi 18,350.00 €, uz što se plaća korištenje energije po iznosu od 1,050.00 €/m², dok polog za usluge iznosi 1,950.00 €/m². Dodatno se plaća marketing, odnosno prikazivanje reklame tvrtke, po 1,009.00 €. To ukupno daje iznos od 22,359.00 €.

Sajam nudi 10 mogućih izgleda sajamskog prostora, odnosno daju namještaj za sajam po određenim cijenama. Cijene se kreću od 70.1 €/m² do 156.2 €/m², ovisno o samom izgledu štanda. Odabere li se štand prosječne cijene od 97.6 €/m², uz to se plaća iznos troška struje od 209.00 €, što konačno daje iznos od 9,969.00 € za prostor od 100 m².

Kraš na sajmu prezentira sve svoje proizvode, no neki noviji proizvodi više se istaknu na samome sajmu pa se donese i više primjeraka tog proizvoda. Svi proizvodi koji će biti prezentirani određuju se minimalno šest mjeseci prije sajma. Izgled Kraševog štanda na sajmu prikazan je na slici 11. Na sajmu tvrtku prezentiraju određeni zaposlenici iz odjela za marketing ili odjela za prodaju. [20]

Slika 11. Krašev štand na sajmu ISM

Izvor: [21]

5.2.2. Prijevoz robe na sajam ISM

Uzima se količina robe koja stane na dvije EURO palete, tvrtka Kraš izdaje otpremnicu robe koja je prikazana na slici 12 i izdaje gratis fakturu, odnosno eng. *Proforma invoice*, kojom se dokazuje kako roba nema tržišnu vrijednost, nego se izdaje isključivo za potrebe sajma. Primjerak gratis fakture prikazan je na slici 13.

KRAŠ, PREHRAMBENA INDUSTRIJA d.d. ZAGREB

10001 ZAGREB, P.P. 416, IBAN: HR0523400091100010094, MB: 3269043, OIB: 9498605030
Telefon: (01) 2369 111; Telefax: (01) 2329 995

KUPAC:
POMOĆNO SKL.-VRS
ZAGREB
MAKSIMIRSKA CESTA 130

Str. 1/1

OTPREMNICA broj: 0003633925
DATUM:
SKLADIŠTE OTPREME: SKLADIŠTE KAKAO PROIZVODA 033

KUPAC: POMOĆNO SKL.-VRS
MAKSIMIRSKA CESTA 130
ZAGREB

PREJEDNIK
VOZAE:

ŠIFRA PROIZVODA	NAZIV PROIZVODA	BROJ KOM	CIJENA PO KOMADU	NETO kg	BROJ #
13061901	SELECTION EXCLUSIVE 186 G 2018 3850102514663	324		60,264	27
Ukupno:		324		60,264	27

Broj paleta 1

Slika 12. Otpremnica
Izvor: Odjel za izvoz Kraš d.d.

Exporter:
KRAŠ FOOD INDUSTRY, PLC
RAVNICE 48
10 000 ZAGREB, CROATIA
Tel: ++385 1 23 96 584
Tax Number: HR 94989605030

Consignee:

--

PROFORMA INVOICE

Purchase order number : 0128062018

Item: Confectionery food

28.6.2018

ITEMS FOR PRIVATE USE - NOT FOR RESALE

Article name	Quantity pieces	Value(EUR)
TOTAL	0	0,00

TOTAL QUANTITY OF CONSIGNMENT:

TOTAL GROSS WEIGHT: kg
TOTAL NUMBER OF CARTONS: 1

SHIPMENT WITHOUT COMMERCIAL VALUE. VALUE FOR CUSTOMS PURPOSES ONLY. COUNTRY OF ORIGIN: CROATIA. REEXPORTING TO THIRD COUNTRIES IS NOT ALLOWED WITHOUT MANUFACTURER'S APPROVAL.

Temeljem odredbe čl. 45 stavak 1 točka 1 Zakona na dodanu vrijednost isporuka je oslobođena plaćanja PDV -a. Naplata protuvrijednosti neće uslijediti ni u zemlji ni u inozemstvu

Kraš Food Industry, PLC.

Slika 13. Gratis faktura
Izvor: Odjel za izvoz Kraš d.d.

Zbog manje količine robe koja se prevozi, nerijetko se unajmljuje kurirska tvrtka, a u ovom slučaju unajmljuje se DHL kako bi prevezli robu do sajma. Ako se ne unajmljuje kurirska tvrtka, roba se prevozi vlastitim kamionom. Također, jedna od mogućnosti je robu prevesti avionom budući da se radi o robi osjetljivoj na vanjske utjecaje, odnosno na toplinu, te se onda koristi AWB dokument.

Kraš ne uzima dodatno osiguranje robe. Ukoliko se unajmljuje DHL, dogovara se cijena prijevoza, mjesto prijevoza, količina robe i vrijeme isporuke. Zahtjev za prijevozom robe, odnosno teretni list, prikazan je na slici 14, ali se koristi i CMR. Najčešće se za prijevoz kurirskom službom koristi dokument DDP, odnosno INCOTERMS pravilo koje određuje razinu troškova i rizika za pošiljatelja odnosno kupca. Također, DHL nudi prijavu robe carinarnici koja stavlja robu pod carinski nadzor i nudi pribavljanje JCD-a. Primjer prijave carine preko DHL sustava prikazan je na slici 15.

Ne koristi se ATA karnet jer se radi o prehrambenom proizvodu. Budući da se sajam nalazi unutar granica EU, izvozno carinjenje se ne obavlja niti se roba vraća natrag u baznu tvrtku. Razlog tomu je mala količina robe koja nije namijenjena za prodaju, nego isključivo za sajam, što je označeno i na ambalaži. Roba se zato dijeli unutar sajma kao zahvala organizatorima, djelatnicima, zaposlenicima, drugim izlagačima i slično.

Tvrtka Kraš unajmljuje logističku partner tvrtku koja obavlja prihvat tereta na mjestu sajma, odnosno na mjestu prethodno dogovorenom u blizini sajma. Logistička tvrtka zatim obavlja montiranje štanda na samom sajmu, pripremanje proizvoda te obradu dokumenata koji se vežu uz samu robu. Ta tvrtka se također unajmljuje šest mjeseci unaprijed. Ukoliko dođe do ikakvih problema na samome sajmu, problem rješavaju „event manager“ sajma i logističari iz unajmljene partner tvrtke.

Jedna od logističkih partner tvrtki s kojom se sklapa posao je i tvrtka Intereuropa. Tvrtka nudi preuzimanje robe i smještanje iste na mjesto sajma, montažu štandova na sajmu, manipulaciju robom, odnosno utovar i istovar robe na štand, te izradu carinske dokumentacije u slučaju sajma izvan područja EU. Tvrtka Intereuropa također nudi kontinuirana dežurstva na sajmu, obavlja sve logističke poslove i nudi besplatne savjete. [22]

Shipment Form

Click here if you do not have Desktop Mail and unable to access Internet email service

Clear All

Process Shipment
 Request a Pickup

Transmit to DHL

1 Payer account number and insurance details		4 Products & Services <small>(*Products not available to and from all locations. Please go to http://dhl.com to check on it.)</small>												
Charge to ☒ Shipper ☐ Receiver ☐ 3rd Party ☐ Cash Shipment		Type	IND											
Payer Account No *		Product	Express Worldwide											
Shipment Insurance Required? See Terms & Conditions		☐ Delivery Notification	Please use "*" if entering multiple email ID's											
☐ Yes Insured value _____ Local Currency		☐ Pre-alert Advisory												
2 From (Shipper)		5 Shipment details												
Shipper's Account Number *	Contact Name *	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Pieces*</th> <th>Piece Weight*</th> <th>KGS</th> <th>Length</th> <th>Width</th> <th>Height</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>0.5</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Pieces*	Piece Weight*	KGS	Length	Width	Height	1	0.5				
Pieces*	Piece Weight*	KGS	Length	Width	Height									
1	0.5													
Shipper's Reference		Total number of Packages : 1 Total Weight : 0.5 Kg(s) More												
Company Name *		6 Full description of contents												
Country * Please Select	City *	Give content and quantity *												
Address *	Postcode Suburb													
	State Please Select	7 Non Document shipment only (Customs Requirements)												
Federal Tax ID ☒ CNPJ ☐ CPF	BE/RG	Shipper's VAT/GST number	Receiver's VAT/GST											
		Declared Value for Customs (as on commercial/proforma invoice) Local Currency	Harmonised Commodity Code (if applicable)											
3 To (Receiver) Save List Delete Clear		(FTR) Exemption: Please Select												
Company Name *	Country * Please Select	TYPE OF EXPORT ☒ Permanent ☐ Temporary ☐ Repair/Return												
Address *	City *	Destination duties/taxes												
	Postcode Suburb	☒ Receiver ☐ Shipper ☐ Others _____ specify approved account number												
	State Please Select	8 Shipper's agreement												
Contact Person *	Phone *	Unless otherwise agreed in writing, I/we agree that DHL's Terms and Conditions of Carriage are all the terms of the contract between me/us and DHL, and (1) such Terms and Conditions and, where applicable, the Warsaw Convention limits and/or excludes DHL's liability for loss, damage or delay and (2) this shipment does not contain cash or dangerous goods												
Federal Tax ID ☒ CNPJ ☐ CPF	BE/RG	(see Terms & Conditions)												
		☐ I Agree Date: 31-07-2014												

Slika 14. DHL teretni list

Izvor: [23]

DHL Customs Document
(To be filled for Dutiable Shipments Only) Clear All

1 Shipper

2 Receiver

3 Bill to Third Party

4 Invoice Details

Type of Invoice * Commercial Invoice

Date 31-07-2014

Invoice Number 12312313

Shipment Reference 123123123

5 Shipping Terms

Payer of GST/VAT

Type of Export Permanent

Terms of Payment 123123123

Currency Code Local Currency

Incoterm * DAP - Delivered At Place

6 Constraints

Add Next Item Please note that maximum of 10 items can be added

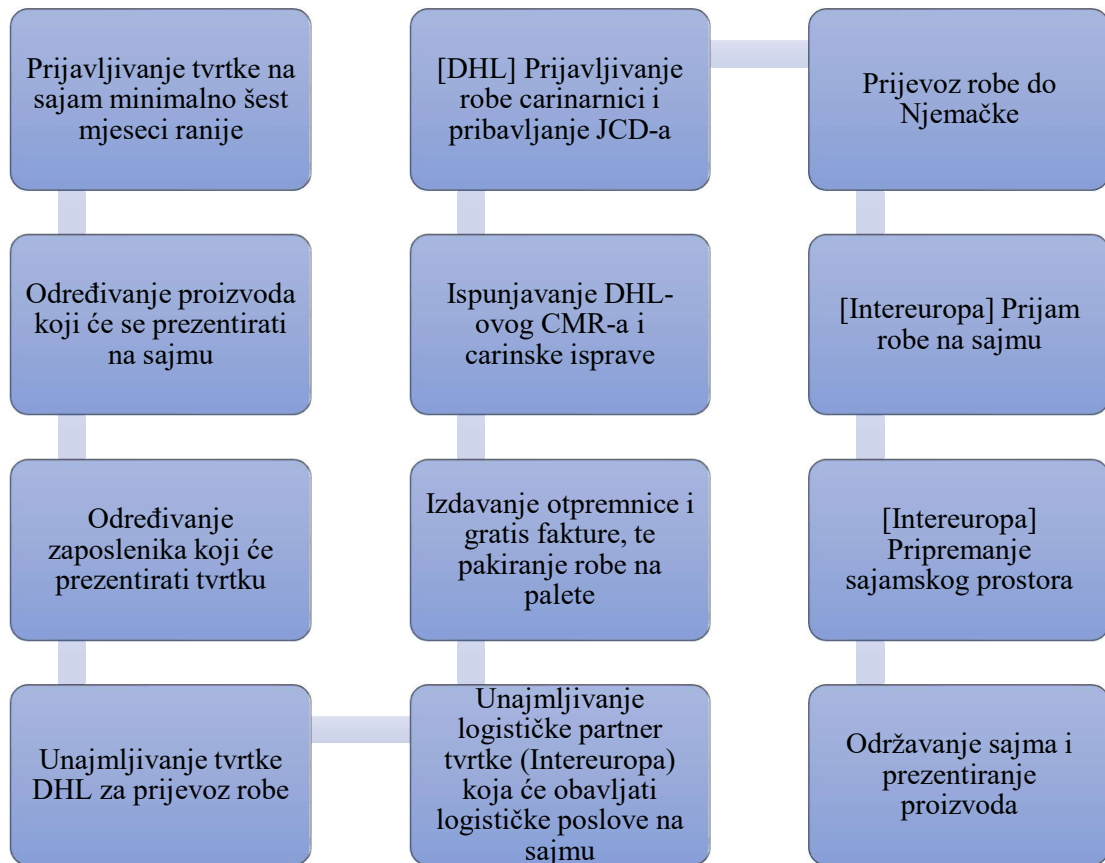
7 Item Description										
No.	Full Description of Goods *	QTY *	Unit of Measure	Commodity Code	Unit Value *	Subtotal Value	Unit Net Weight	Subtotal Weight	Country of Origin *	State of Origin (outside Europe)
X 1			N/A						Please Select	
Total Declared Value						Total Net Weight		kg		
Total Pieces						3		Total Gross Weight 1.5 kg		

Version 04.00.00

Slika 15. DHL carinska isprava
Izvor:[23]

5.2.3. Dijagram toka postupka izvoza robe na sajam ISM

Dijagram toka, prikazan na slici 16., temelji se na stvarnom poslovanju tvrtke Kraš na prošlogodišnjem sajmu ISM. Tvrtka Kraš prijavljuje se na sajam minimalno šest mjeseci prije održavanja samog sajma. Rana prijava izuzetno je bitna, ne samo zbog odabira najbolje pozicije na sajmu, nego i kako tvrtka ne bi bila odbijena zbog popunjenih mjesta. Na sajmu se predstavljaju svi proizvodi koje tvrtka proizvodi, a posebno se određuju i neki posebni proizvodi koji su ili nedavno proizvedeni ili su stekli veliku popularnost u matičnoj zemlji pa se zbog toga uzme više primjeraka istog proizvoda. Pri odabiru proizvoda sudjeluju i zaposlenici koji će prezentirati iste proizvode na sajmu, a najčešće su to zaposlenici koji rade u odjelu za marketing ili u odjelu za prodaju. Nakon odabira proizvoda potrebno je unajmiti kurirsku tvrtku, odnosno DHL, koja će prevesti robu do sajma po INCOTERMS pravilu DDP. Pritom se unajmljuje i logistička tvrtka koja će obaviti sve logističke poslove vezane uz sam sajam, odnosno prihvata robe, te prijevoz robe na sam sajam. Prije slaganja robe na palete i pripremanja robe za transport, izdaje se otpremnica robe i gratis faktura. Prije prijevoza popunjavaju se i DHL teretni list i CMR. Ispunjava se DHL carinska isprava i DHL prijavljuje robu carinarnici koja stavlja istu na carinski nadzor te se pribavlja JCD. Roba se prima u Njemačkoj gdje logistička tvrtka obavlja pripremanje štanda, slaganje proizvoda te sve popratne logističke poslove. Zatim se obavlja prezentacija proizvoda i pribavljanje novih kontakata vezanih uz buduću prodaju proizvoda. Nakon završetka sajma, roba se ne vraća u matičnu tvrtku, nego se ostavlja organizatorima i različitim kolegama.

Slika 16. Dijagram toka izvoza sajamske robe u Njemačku

Izvor: Izradio autor

5.3. Privremeni izvoz sajamske robe u Kinu

Svake dvije godine održava se sajam SIAL u Šangaju, Kini, koji privlači različite proizvođače hrane i pića u svijetu.

5.3.1. SIAL China

SIAL China je najveća azijska izložba prehrambenih inovacija, izgled sajma 2016. godine prikazan je na slici 17, a strateški se nalazi u Šangaju, odnosno ulazu u Aziju i globalnom centru financija i inovacija. Od 2000. godine, SIAL sajam služi kao lansirna kompanija za tvrtke koje se bave proizvodnjom hrane i pića, a žele se proširiti u inozemstvo. Sajam traje tri dana. SIAL sajam u svijetu nudi i ekskluzivne događaje, a neki od njih su SIAL inovacije gdje se predstavljaju najinovativniji prehrambeni proizvodi i SIAL gastronomija te demonstrira profesionalna usluga prehrane i načina obrade hrane.

Slika 17. SIAL China sajam
Izvor: [24]

2019. godine na sajmu je prisustvovalo 4.300 izlagača i 117.595 kupaca i posjetitelja. Sajam se prostire na 199.500 m² izložbenog prostora, što odgovara veličini 27 nogometnih igrališta.

Osim u Kini, SIAL sajam se održava i u drugim zemljama svijeta poput Kanade, Indije, Francuske, Indonezije, Alžira i Ujedinjenih Arapskih Emirata. Izlagači najčešće dolaze iz Južne Koreje, Rusije, Brazila, Australije, Argentine, Sjedinjenih Američkih Država, Turske, Španjolske, Poljske i Njemačke.

Minimalan prostor koji se može iznajmiti na sajmu iznosi 16 m², a cijena štanda ovisi o vremenu rezervacije i prijave na sami sajam te veličini iznajmljenog štanda. Štandovi na sajmu podijeljeni su po vrsti robe koja se izlaže. Veličina štanda može sezati između 16 i 119 m². Prilikom odabira štanda, odabire se i boja zidova, boja podova, ali i sam izgled štanda, odnosno raspored namještaja na štandu. Cijene štandova kreću se između 144 €/m² i 449 €/m². Na skupljim, odnosno većim štandovima, uključen je i ekran na kojem se prikazuju reklame tvrtke i tako promoviraju tvrtku. Uzima li se veći, odnosno skuplji štand, potrebno je nadoplatiti 800 € do 2.000 € za usluge uređenja štanda, a u ukupnu cijenu uključena je i potrošnja struje, čišćenje štandova dan prije održavanja sajma i slične usluge. Na sve iznose dodatno se plaća porez. [25]

5.3.2. Prijevoz robe na sajam SIAL

Jednako kao i za sajam u Njemačkoj, za sajam u Kini prevoze se svi proizvodi koje tvrtka proizvodi uz dodatak većeg broja nekih proizvoda zbog veće atraktivnosti proizvoda i/ili prodaje. Roba se slaže na dvije EURO palete te se obavezno izdaje otpremnica prikazana u poglavlju 5.2.2. na slici 12. Uz otpremnicu izdaje se i gratis faktura, prikazana na slici 13, kako bi se dokazalo da roba nema vrijednost i da se koristi isključivo za potrebe sajma i prezentiranja.

Budući da se radi o sajmu u državi velike udaljenosti, najlogičniji izbor transporta je avionom, stoga se također unajmljuje špediterska, odnosno kurirska tvrtka poput DHL-a ili

Cargo partner-a kako bi se roba prevezla zračnim prijevozom. Jednako tako se opet unajmljuje logistička tvrtka koja bi tu robu mogla prevesti iz zračne luke na sam sajam i koja bi pripremila robu i sajamski prostor za obavljanje prezentacije. Najčešće se unajmljuje tvrtka Intereuropa za takve poslove.

Bitno je na vrijeme rezervirati svoje mjesto na sajmu i prijaviti se, a optimalno bi bilo prijaviti se minimalno šest mjeseci prije održavanja samog sajma. Kao i za sajam u Njemačkoj, ranije se odabiru proizvodi koji će se prezentirati, kao i količina tih proizvoda. Na sajmu proizvode prezentiraju djelatnici odjela za marketing ili odjela za prodaju.

Imajući u vidu da bi se roba prevozila zračnim prijevozom i da se unajmljuje tvrtka DHL, potrebno je ispuniti DHL-ov zrakoplovni teretni list, odnosno AWB, prikazan na slici 18. Jednako tako obavlja se carinski posao preko tvrtke DHL, prema istom dokumentu kao na slici 15. Potrebno je prijaviti robu carinarnici koja zatim stavlja robu pod carinski nadzor te pribaviti JCD koji prati robu cijelim transportnim putem. Sastavlja se ugovor sa tvrtkom DHL da prevoze robu prema paritetu INCOTERMSA, DDP. Ukoliko bi se unajmljivala tvrtka Cargo partner, roba bi se prevozila prema paritetu EXW. Nakon obavljenog zračnog prijevoza, robu preuzima tvrtka Intereuropa koja slaže robu na sajam.

Slika 18. DHL Air Waybill
Izvor: [26]

U prijevozu robe do Kine, bitno je odrediti tarifni broj kojim se dokazuje koja je vrsta robe i kamo se prevozi, što označava robu provjerene kvalitete. U ovom primjeru, tarifni broj je 1806 i njime se označuje opis robe: čokolada i ostale prehrambene prerađevine koje sadrže kakao te država u koju se roba prevozi: Kina. Tarifni broj, ili eng. *Product Code*, mora pratiti robu cijelim putem i mora biti vidljiv na svim paletama robe i dokumentima koji ju prate.

Potrebno je pribaviti dokument kojim se dokazuje roba provjerene kvalitete te kako dolazi iz EU. Time se dokazuje porijeklo robe, dokument se naziva potvrda o podrijetlu EU ili EUR1 te je prikazan na slici 19.

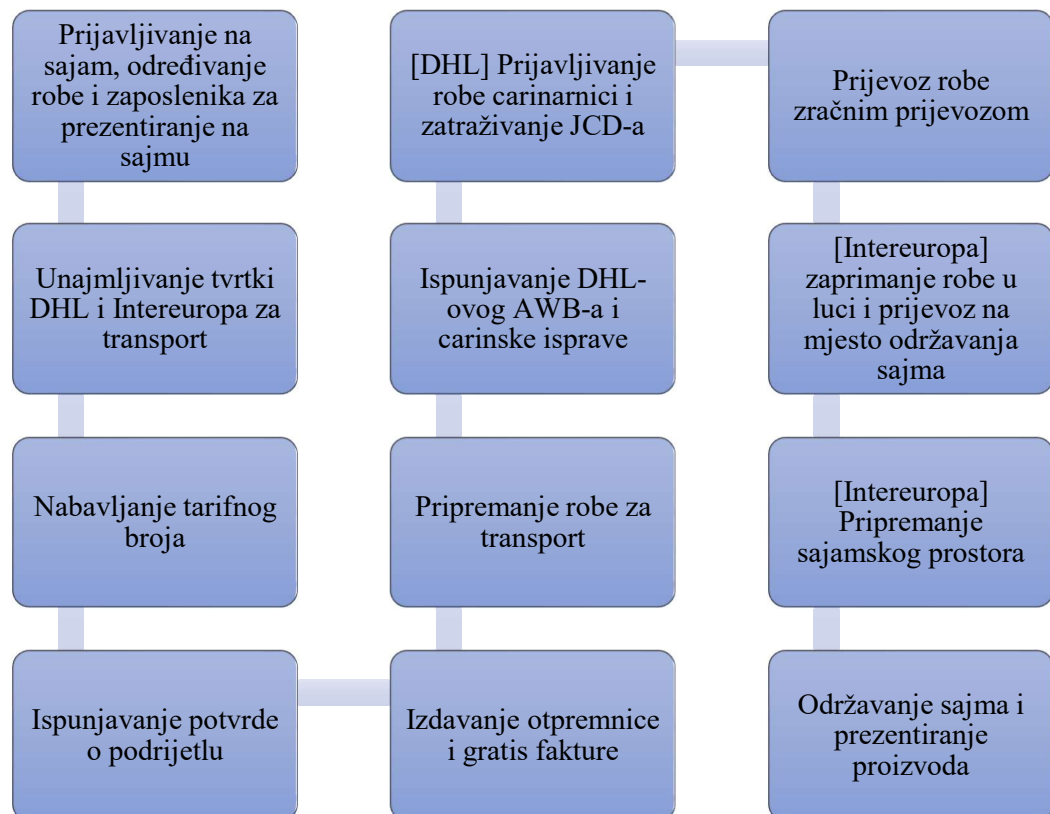
1 Consignor - Expéditeur - Afzender - Absender		ORIGINAL ORIGINEEL
2 Consignee - Destinataire - Geadresseerde - Empfänger	EUROPEAN UNION UNION EUROPEENNE EUROPESE UNIE EUROPÄISCHE UNION CERTIFICATE OF ORIGIN CERTIFICAT D'ORIGINE CERTIFICAAT VAN OORSPRONG URSPRUNGSZEUGNIS	
	3 Country of Origin - Pays d'origine - Land van oorsprong - Ursprungsland	
4 Transport details (optional) Informations relatives au transport (mention facultative) Gegevens in verband met het vervoer (facultatief) Angaben über die Beförderung (Ausfüllung freigestellt)	5 Remarks - Remarques - Opmerkingen - Bemerkungen	
6 Item number; marks, numbers, number and kind of packages; description of goods N° d'ordre; marques, numéros, nombre et nature des colis; désignation des marchandises Volnummer; merken, nummers, aantal en aard van colli; omschrijving van de goederen Laufende Nummer; Zeichen, Nummern, Anzahl und Art der Packstücke; Warenbezeichnung	7 Quantity Quantité Hoeveelheid Menge	
8 THE UNDERSIGNED AUTHORITY CERTIFIES THAT THE GOODS DESCRIBED ABOVE ORIGINATE IN THE COUNTRY SHOWN IN BOX 3. L'AUTORITÉ SOUSSIGNÉE CERTIFIE QUE LES MARCHANDISES DÉSIGNÉES CI-DESSUS SONT ORIGINAIRES DU PAYS FIGURANT DANS LA CASE N°3. ONDERTEKENENDE AUTORITEIT VERKLAAFT DAT DE HIERBOVEN VERMELDE GOEDEREN VAN OORSPRONG ZIJN UIT HET IN VAK 3 GENOEMDE LAND. DIE UNTERZEICHNENDE STELLE BESCHWÖRT, DASS DIE OBEN BEZEICHNETEN WAREN IHREN URSPRUNG IN DEM IN FELD 3 GENANNTE LAND HABEN.		
Place and date of issue; name, signature and stamp of competent authority. Lieu et date de délivrance; désignation, signature et cachet de l'autorité compétente. Plaats en datum van afgifte; aanschrijving, handtekening en stempel van de bevoegde autoriteit. Ort und Datum der Ausstellung; Bezeichnung, Unterschrift und Stempel der zuständigen Stelle.		

E4-001

Slika 19. Potvrda o podrijetlu
Izvor: [27]

5.3.3. Dijagram toka postupka izvoza robe na sajam SIAL

Dijagram toka, prikazan na slici 20., temelji se na stvarnom poslovanju tvrtke Kraš pri prijevozu robe na sajam u Kini. Organizacija prijevoza je nešto kompliciranija u odnosu na prijevoz do Njemačke zbog jednostavnije dokumentacije unutar EU. Potrebna je prvo prijava na sajam, određivanje proizvoda koji će se prezentirati, te određivanje zaposlenika koji će moći prikazati tvrtku u najboljem svjetlu. Zatim je potrebno unajmiti tvrtku koja će prevesti robu do Kine, obaviti carinjenje, kao i tvrtku koja će zatim primiti robu te ju prevesti na sajam. Uzimaju se tvrtke DHL i Intereuropa. Bitno je prije prijevoza nabaviti tarifni broj koji označuje robu i mora biti vidljiv na dokumentima i na robi. Također, bitno je ispuniti potvrdu o podrijetlu kako bi se dokazala kvaliteta robe. Prije samog transporta, izdaje se otpremnica i gratis faktura, slaže se roba na palete te šalje na transport. Transport se obavlja zračnim putem te je zbog toga potreban AWB koji je omogućio DHL. DHL prijavljuje robu carinarnici te potražuje JCD od carinarnice. Svi dokumenti moraju konstantno pratiti robu tokom transporta. U luci ili na drugom dogovorenom mjestu robu preuzima tvrtka Intereuropa koja zatim prevozi robu na sajam te ju priprema za izlaganje. Roba se ne vraća u matičnu zemlju, već se dijeli po sajmu obzirom da nema tržišnu vrijednost i ne može se prodati.

Slika 20. Dijagram toka izvoza sajamske robe u Kinu

Izvor: Izradio autor

6. Zaključno razmatranje

Logistika, pa tako i špedicija, stalno se razvija i dolazi do novih ideja kako bi se unaprijedio i povezao cijeli sustav. Špediteri obavljaju veliki broj iznimno bitnih poslova koji su neophodni za transport robe, posebice transport robe u inozemstvo. Danas ne postoje špeditorske ili logističke tvrtke koje se bave isključivo sajamskim poslovima zbog male potražnje takvog posla, već se obavljanje takvog posla može zatražiti u nekim logističkim tvrtkama.

Sajmovi su vrlo korisni za tvrtke koje imaju svoju proizvodnju, a žele se eksponirati, ugovoriti nove klijente, povećati broj kontakata ili samo pokazati svoje nove proizvode već ugovorenim kupcima. Klijent daje potpuno povjerenje špediteru za obavljanje sajamskih poslova, uključujući obavljanje transporta, poslova carine i upravljanje sajamskim prostorom. Špediter mora pratiti robu u svakom trenutku kako ne bi došlo do oštećenja ili gubljenja robe.

Dokumentacija koju je potrebno pribaviti za sajamske poslove nije pretežito komplicirana, odnosno danas je sustav povezaniji i moguće je lakše upravljati potrebnim dokumentima. Određeno je koji se dokumenti koriste za koji mod prometa. Sve dodatne isprave moguće je pribaviti kontaktiranjem proizvodne ili špeditorske tvrtke, ovisno o ispravi.

Tvrtka Kraš već dugi niz godina prezentira svoje proizvode na sajmovima te zbog toga imaju već ugovorene tvrtke koje će im odraditi sve potrebne sajamske poslove. Također, zbog čestog odlaska na sajmove, već imaju pripremljene sve dodatne materijale i isprave koje bi im mogli zatrebati pri transportu ili na samom sajmu. Sajmovima su se mogli pokazati u svom najboljem svjetlu, prikazati nove atraktivne proizvode, osigurati svoje ugovore sa kupcima, ali i stvoriti nove kontakte. Samim odlascima na spomenute sajmove tvrtka je pokazala kako može konkurirati svjetski poznatim imenima.

Literatura

- [1] Dr.sc. Čedomir Ivaković, Dr.sc. Ratko Stanković, Dr.sc. Mario Šafran, Špedicija i logistički procesi, Fakultet prometnih znanosti, 2010.
- [2] Ratko Zelenika: Temelji logističke špedicije, knjiga prva, Ekonomski fakultet, Rijeka, 2005.,
- [3] Car, T. Uloga špeditera u organizaciji cestovnog prijevoza robe, Završni rad, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 2016.
- [4] Babić, D.: Nastavni materijali iz kolegija Špedicija, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 2020.
- [5] Šafran, M.: Nastavni materijali iz kolegija Planiranje logističkih procesa, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb 2019.
- [6] Gamilec, J. Uloga špeditera u organizaciji sajamskih poslova, Završni rad, Fakultet prometnih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 2017.
- [7] <https://pdfslide.net/documents/sajamski-poslovi.html> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
<https://www.raris.org/download/publikacije/Vodic%20za%20sajamske%20nastupe.pdf>
- [8] Ratko Zelenika, Međunarodna špedicija, Ekonomski fakultet, Rijeka, 1996. Str. 187.
- [9] https://fr.wikipedia.org/wiki/Convention_relative_au_contrat_de_transport_international_de_marchandise_par_route [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [10] <https://all.biz/cmr-forms-international-commodity-transport-g248898BY> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [11] <http://www.transrusad.com/servicios.php?lan=en> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [12] <https://www.theodmgroup.com/bill-of-lading/> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [13] <https://www.cit-rail.org/en/rail-transport-law/cotif/> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [14] <https://www.emaze.com/@AWWTLOIO> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [15] <http://speedcustoms.com.ar/en/freight-forwarding-2/tools-2/airway-bill/> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [16] <https://www.hgk.hr/odjel-za-poslovne-informacije/sto-je-ata-karnet> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [17] <https://www.prometna-zona.com/ata-karnet/> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [18] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R1875&from=MT> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [19] <https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/kras-grupa> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]

- [20] <https://www.ism-cologne.com/fair/ism/hall-plan/hall-allocation.php> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [21] <https://www.dw.com/hr/hrvatski-slatki%C5%A1i-za-globalne-sladokusce/a-42374109> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [22] <https://www.intereuropa-sajam.hr/usluge/sajmovi-i-kongresi> [Pristupljeno: Srpanj 2020.]
- [23] <https://www.dhl.com/hr-hr/home/nasi-odjeli/teret/cestovni-prijevoz.html> [Pristupljeno: Lipanj 2020.]
- [24] <https://www.sial-network.com/About-SIAL-Network/Exhibition-news/SIAL-China-more-international-than-ever> [Pristupljeno: Srpanj 2020.]
- [25] <http://www.sialchina.com/contact/exhibitor.html#> [Pristupljeno: Srpanj 2020.]
- [26] <http://wap.dhl.com/serv/awb/awb.html> [Pristupljeno: Srpanj 2020.]
- [27] https://madb.europa.eu/madb/viewPageIFPubli.htm?countryid=CN&hscod=1806&doc=cf_o_eu.html

Popis slika

Slika 1 Struktura opskrbnog lanca	11
Slika 2. Struktura sudionika sajma	12
Slika 3. CMR.....	18
Slika 4. CEMT.....	20
Slika 5. Brodska teretnica.....	21
Slika 6. CIM teretni list	23
Slika 7. AWB	24
Slika 8. Prikaz korištenja ATA karneta po carinarnicama	26
Slika 9. Prednja strana ATA karneta	26
Slika 10. Izvozna carinska deklaracija	28
Slika 11. Krašev štand na sajmu ISM	30
Slika 12. Otpremnica.....	31
Slika 13. Gratis faktura.....	32
Slika 14. DHL teretni list	34
Slika 15. DHL carinska isprava.....	35
Slika 16. Dijagram toka izvoza sajamske robe u Njemačku	36
Slika 17. SIAL China sajam	37
Slika 18. DHL Air Waybill	38
Slika 19. Potvrda o podrijetlu.....	39
Slika 20. Dijagram toka izvoza sajamske robe u Kinu	40

Popis tablica

Tablica 1. Klasifikacija špedicije	2
--	---

Popis kratica

3PL - *Third Party Logistics*
4PL – *Fourth Party Logistics*
AWB – *Air Waybill*
CFR – *Cost and freight*
CIF – *Cost, insurance, freight*
CIP – *Carriage, insurance paid to*
CPT – *Carriage paid to*
DDP – *Delivered duty paid*
DHL – *Deutsche Post*
EXW – *Ex works*
FAS – *Free alongside ship*
FBL – *Negotiable FIATA Multimodal Transport Bill of Lading*
FCA – *Franco carrier*
FCR – *Forwarders Certificate of Receipt*
FCT – *Forwarders Certificate of Transport*
FFI – *FIATA Forwarding Instructions*
FIATA - *Fédération Internationale des Associations de Transitaires et Assimilés*
FOB – *Free on board*
FWR – *FIATA Warehouse Receipt*
IATA – *International Air Transport Association*
INCOTERMS - *International Commercial Terms*
ISM - *Internationale Suesswaren Messe*
ITF - *International Transport Forum*
JCD – *Jedinstvena carinska deklaracija*
PDV – *Porez na dodanu vrijednost*
SDT – *Shippers Declaration for the Transport of Dangerous Goods*

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet prometnih znanosti
10000 Zagreb
Vukelićeva 4

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI I SUGLASNOST

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem kako je ovaj _____ **završni rad** isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem kako nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, niti je prepisan iz necitiranog rada, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem također, kako nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Svojim potpisom potvrđujem i dajem suglasnost za javnu objavu _____ **završnog rada** pod naslovom **Organizacija privremenog izvoza sajamske robe - studija slučaja**

na internetskim stranicama i repozitoriju Fakulteta prometnih znanosti, Digitalnom akademskom repozitoriju (DAR) pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

U Zagrebu, _____ 01.09.2020 _____

Student/ica:

_____ *Karla Kdezanic* _____
(potpis)